Вх. № ЧР-03-394/22.10.2024 г.

Становище

от проф. д-р Йоланда Зографова, Институт за Изследване на населението и човека, БАН

относно конкурса за доцент в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Професионално ориентиране и кариерно развитие) в секция „Трудова и организационна психология“ при Институт за изследване на населението и човека – БАН, обявен в бр.58 от 09. 07.2024г.

За обявения конкурс за доцент при ИИНЧ в сферата на организационната психология и по-специално на професионалното ориентиране и кариерно развитие има един кандидат – гл. асистент д-р Сезгин Мюмюн Бекир. Документите, приложени и изисквани за конкурса съдържат всички индикатори за изпълнение на законовите и на минималните национални изисквания и на тези, които са утвърдени в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Българска академия на науките. В подадената документация също са и самите публикации на кандидата - монографичен хабилитационен труд, книга върху дисертационен проект, 4 статии в съавторство в индексирани списания, 16 статии, от които 12 самостоятелни, в нереферирани, но рецензирани научни издания.

Сезгин Бекир е приет в ИИНЧ като докторант през 2015г., а впоследствие продължава научната си работа като постдокторант по Националната програма за млади учени и постдокторанти. През 2022 г. е избран чрез конкурс и е назначен като главен асистент в института. Д-р Бекир демонстрира максимална последователност в научните си интереси и развитие. Дисертационният труд е в сферата на изследователските възможности на транзакционния анализ и особено чрез его състоянията и житейските позиции. Но още тогава интересът към транзакционен анализ не остава чисто теоретичен, а е насочен и към приложната страна – към личностната реализация в професионална сфера. По-нататък в научната си кариера д-р Бекир реализира посдокторски проект в сферата на психология на личността, а през последните години синтезът на изследователските му постижения е отразен в монографичен труд.

Тематиката, разработвана от д-р Бекир, е както актуална, така и високо значима – личността в нейните състояния и жизнени ориентири, нейните социални взаимодействия, развитието от детството към зрелостта са с голяма устойчивост във фокуса на световната психологическа мисъл. Това поставя изследователя пред голямо предизвикателство да обхване в дълбочина аспектите на това развитие, без да попадне във вече добре познати и установени закономерности.

Монографичният хабилитационен труд „Транзакционен анализ и професионално ориентиране“ обхваща 3 глави. В първата глава са включени основните принципи, които са базата на транзакционния анализ в теоретичен и практически план. Той е разгледан широко и в детайли като подход, рефлектиращ основни линия и посоки на личностното развитие и на личностната реализация. Представени са компетентно и въз основа на изследователската сфера базовите личностни конструкти на анализа като его състояния, транзакции, знаци на внимание, житейски позиции и сценарии. Обхванати са важните аспекти на транзакционният анализ като теория за личността, на комуникацията и на социалното взаимодействие. Представена е позицията, че той е или би могъл да бъде полезен практически подход в областта на професионалното ориентиране и на кариерното развитие, за управление на човешките ресурси и за организационното консултиране.
Авторът акцентира и на друга сфера, за която разглежданият подход би бил полезен, а именно – в образователната сфера при различни учебни среди – предучилищна, училищна и университетска.

Във втора глава освен направен преход в организационно психологичен план на използваната терминология, са включени и параграфи със собствени изследвания и анализа на данните в контекста на транзакционен анализ върху кариерни нагласи сред 8 професионални гилдии. Така д-р Бекир прави неусетно въвеждане в прякото използване на подхода с доминиращи личностни конструкти в организационен аспект и сред реални професионални групи. Разбира се, личностното начало както и междуличностните взаимодействия или според подхода „транзакции“ са дълбоко свързани с личен кариерен успех, с професионална реализация. Особено интересни и значими са данните и анализите им за професионалните групи относно връзката на его състояния, житейски позиции и

кариерен успех. Резултатите доказват, че това се проявява и в юношеска възраст – в 7ми клас са получени данни за връзките на его състоянията, житейските позиции и избора на професия. Анализът обхваща и по-конкретните фактори при избор на професия през юношеството. В тази част е представена многоаспектната картина от влияния върху развитието на кариерните ориентации и професионалните избори в преходния възрастов период. Направен и литературен обзор на три теории за професионално ориентиране в детска и юношеска възраст. Очевидни са тенденциите, които д-р Бекир макар и относително кратко, но съдържателно синтезирано представя в книгата си, относно разширяване на възможностите на изследователски модели и подходи за изследване на личностното развитие в детска и юношеска възраст с акцент кариерната и професионална ориентация и интереси. Разширяването е по линия както на по-дълбинни анализи на личностните характеристики, себеоценки, взаимоотношения на различните етапи на развитие, но и по-богатото присъствие от множество фактори на средата – семейна, връстници, училище, както и на развитието на самите образователни и професионални обективни възможности и тенденции.

Третата глава носи същото заглавие като книгата, но с насоченост към организационен транзакционен анализ. Авторът така описва целите на организационния транзакционен анализ –„да изследва личните преживявания, междуличностните и/или груповите отношения на работното място чрез анализ на транзакциите, структурата, целите, ролите и динамиката в организациите като сложни социални системи.“ В тази глава са представени и методиките, адаптирани за български условия в съавторство с проф. Таир и реализирани през годините в серия изследвания.

Като обобщаващи изследователските усилия и същевременно като приносни постижения на д-р Бекир са двата модела - многодименсиален модел за професионално ориентиране, и модел за професионално ориентиране „ Кариера“, създадени на базата на систематичните проучвания и на теоретичните анализи върху развитието на теорията за транзакционния анализ и възможностите за неговото приложение за професионално ориентиране и консултиране. За съществен принос смятам, че е цялостната ориентация на кандидата да развива и прилага едновременно личностнопсихологичен и организационно

психологичен подход в своята изследователска работа. Това е устойчива база за реално и продължаващо развитие на постиженията в научните проучвания, тъй като позволява многоаспектност на постановката на изследване и дълбочина в откриваните зависимости. Другата значима посока на работата на д-р Бекир е приложната насока към прилагането на транзакционния подход и резултатите от проучванията.

В публикациите по конкурса са представени и труд на базата на дисертацията -Бекир, С. (2022). Его състояния и житейски позиции в професионалната реализация на личността“, както и 20 научни публикации. В тях са анализирани широк кръг взаимовръзки на его състояния, житейски позиции и професионалната реализация на личността, както и между личностните характеристики и субективното усещане за кариерен успех. Публикувани са проучвания върху базисните личностни конструкти на теорията на транзакционния анализ при юноши и техните родители, стиловете на взаимоотношения при ученици и учители. Изследвано е влиянието на его състоянията, себеоценката и житейските позиции върху субективното усещане за кариерен успех на учителите, влиянието на его състоянията и образованието на родителите върху себеоценката на ученици от седми клас. В статиите са представени и проучванията сред професионалните групи на лекари и медицински сестри относно личностни пакатеристики и субективно усещане за кариерен успех и др.

В трудовете на кандидата няма констатирано плагиатство.

Личните ми впечатления за д-р Бекир са като за учен с висока компетентност и отвореност за съвременното научно познание и като за човек с отличителна толерантност спрямо колегите си и лоялност спрямо института.

В заключение, на основата на доказаните качества на учен с трайни интереси и реализирана научна продукция на високо ниво в национални и международни издания, както и потребността на ИИНЧ, и в частност Секцията по трудова и организационна психология от учен с ясна визия за развитие и прилагане на научното познание, подкрепям напълно убедено придобиването на академичната длъжност „доцент“ от гл. асистент д-р Сезгин Бекир.

21.10.24г. Проф. Й.Зографова